

EDITORIAL

DOKUMENTACE SOUČASNÉ SPOLEČNOSTI: PŘÍKLADY
Z (NEJEN) MUZEJNÍ PRAXE

V určité, byť nereflektované podobě je dokumentace současnosti součástí paměťových institucí od jejich počátků. Programem, ve smyslu cíleného vytváření obrazu současné doby pro budoucí generace, se v československém kontextu stala v období vlády komunistické strany, kdy byla cílem především dokumentace výstavby socialismu a legitimizace režimu. Tehdy se také stala předmětem odborného studia – začala se řešit její specifika ve vztahu k tradiční akviziční činnosti, teoretické a metodologické otázky s ní spojené – pojetí současnosti (kde začíná a končí), co vybrat z nepřehledné mnohosti, povaha materiálu, absence časového odstupu apod.

Přechod k demokracii znovu ve vztahu ke společenské realitě nastolil otázku co dokumentovat, což přineslo zmatek v samotném praktickém provádění dokumentace současnosti jednotlivých institucí; nebylo jasné, kdo má jaké kompetence, jak se v rámci demokracie máme se zachycováním její reality i vývojem vyrovnat a proč. A co je vlastně důležitého v žitém světě každodennosti? Snaha o systematické zaznamenávání současnosti se tak započala až v 21. století, přičemž se ukazují jako zásadní i nové výzvy, které přinesl nástup digitálního věku. Svě významné místo si během času pak vydobily konkrétní obory s dokumentací současnosti spojené, jako například oral history, jež zachycuje specifický úsek současnosti a vzpomínek pamětníků na dějiny.

V nejnovějším čísle našeho časopisu vycházíme z toho, že stále znovupromyšlení smyslu, obsahu a metod dokumentace současnosti vyplývá ze samotné povahy současnosti, její proměnlivosti a šíře a nemělo by vést k rezignaci na samotné provádění dokumentace současnosti. Naopak by mělo probíhat paralelně s ním. Zatímco teoretická diskuse na téma dokumentace současnosti po roce 1989 je zachycena v řadě odborných studií, o praktickém provádění dokumentace současnosti v paměťových institucích v ČR toho víme méně. Náhled do kuchyně dokumentace současnosti jednotlivých institucí představuje toto číslo časopisu, kde poskytujeme prostor právě prezentaci konkrétních příkladů z praxe – příkladů dokumentace současné společnosti, jejich témat, metod a výstupů.

Tematické číslo otevírá prakticky pojatá studie popisující genezi dokumentování současnosti v Oddělení tělesné výchovy a sportu Národního muzea. Tento text hodnotí na konkrétních příkladech její limity a nastiňuje další možné perspektivy vývoje. Autor, Jan Lomíček, mimo jiné zobecňuje trojúhelník problémů, jejichž překonání úspěšné přijetí dokumentování současnosti do muzejní praxe podmiňuje –

(1) užší ukotvení a časové ohraničení pojmu, s nímž souvisí (2) odborný personál a volný prostor k praktickému provádění dokumentace, jež omezují (3) finance i administrativní zatížení kurátorů dokumentaci současnosti provádějících. Dále je v rámci čísla představen tramping, přičemž historickou praxi i aktuální stav jeho soudobé dokumentace shrnuje etnograf Jan Pohunek. Oproti relativně organizované tělesné výchově upozorňuje na svéráz nikterak centrálně kontrolovaného fenoménu a jisté limity dokumentování shledává již v hodnotovém rámci trampingu, jako je snaha trampů o únik z mediální pozornosti. Tak třeba posuzuje jako téměř neproveditelné řízené rozhovory vedené s trampy, v jiných sférách zcela zásadní pramen pro dokumentovanou současnost. Naproti tomu spolueditorka čísla Jitka Gelnarová ve svém příspěvku poukazuje na téma, pro něž je koncentrace osob ve veřejném prostoru zcela zásadní. V rámci své muzejní práce se zabývá dokumentací demonstrací s cílem zaznamenat naprosto jedinečné a silně performativní akty, na jejichž základě se často dynamizuje politická situace. Další studie představující reálnou situaci muzejního dokumentování, konkrétně v divadelním oboru, vychází z pera Veroniky Kyriánové. Autorka jako insider z divadelní branže se zamýšlí nad využitím metod zaznamenávání aplikovaných již v německém prostředí na tuzemské soudobé divadlo, a ne vždy je její pohled zcela optimistický. Je hybatelkou projektu Divadelního oddělení Historického muzea Národního muzea zaměřeného na dokumentaci současné divadelní práce. Vedle popisu technických omezení možností a částečné frustrace z nepochopení práce divadelní i odbornou veřejností přemýšlí nad další motivací k pokračování a využití výsledků projektu. Zamýšlí se, zda má být dokumentace prováděna kurátory či dokumentátory nebo ji mají ze své pozice vykonávat sami divadelníci. Vždy totiž bude vypadat trochu jinak a nebude nad jejími výsledky panovat konsensus.

Jiným než muzejním směrem se vydávají další dva příspěvky. Velice aktuální téma archivace webového obsahu popisují odborníci z Národní knihovny, kteří patří v českém prostředí k pionýrům v oblasti dokumentace nových médií. Jejich příspěvek se věnuje projektu Webarchivu a hodnotí rovněž stav české legislativy v této oblasti. Diskusi k dokumentaci současnosti obohacují o pojem digitální kurátor, který nejspíše v budoucnu dosáhne většího využití.

Poslední, nikoli však svoji kvalitou, je studie představující zvláštní případ dokumentace současnosti, i v českém prostředí poměrně již dobře uchycený obor orální historie. Jeho praktici zaznamenávají v jistém konkrétním čase systema-

ticky audio (vizuální) paměť na jistou minulost. Uchopení tématu kolektivizace československého venkova 50. let 20. století přináší příspěvek Lucie Kučerové. Autorka prováděla rozhovory s pamětníky kolektivizace 50. let 20. století, přičemž zaznamenávala i jejich názory na další desetiletí vývoje oboru i celé společnosti. Vytvořila tím mapu vnímání společenského vývoje jisté skupiny v jistém prostoru a čase, což je zásadní devizou, kterou pro současnost orální historie zaznamenává.

Tematické číslo časopisu jistě možnosti dokumentace současnosti nevyčerpává, nicméně poukazuje na konkrétním materiálu, kudy lze cestu do budoucna vést. Dobře ukazuje, jak je cílena snaha v Národním muzeu a otevírá i další méně či více zmapované způsoby. Podobným směrem se vydávají i recenze v čísle, které téma vhodně rozšiřují o aktuální literaturu, jež je tématu blízká. Inspirativní čtení přejí editoři

Tomáš Kavka a Jitka Gelnarová